

הבנת חשיבותן של גזירות מדרבנן ופרטי המצוות- "חכם עדיף מנביא"

Appreciating the Minutiae and Ideals of Rabbinic Mitzvot

1. הראי"ה קוק, אורות, "חכם עדיף מנביא"

א. בנהג שבעולם, המשוררים והמליצים מתארים יפה את הדרת החיים בכלל, את כל פנותיהם היפות ביחוד הכוללות זרם רב וטל-חיים מרבה, הם יודעים גם להציג לראוה את הכעור הכללי של הקלקולים שבחיים ולמחות נגדם בכל תקף. אבל לחדר לתוך-תוכם של כל הגורמים הפרטיים, איך מכשירים את החיים ומעמידים אותם על הבסיס הטוב ואיך משמרים אותם מכל קלקלה גם קטנה שבקטנות, שסופה להעלות שרטון גדול ולהרס הרבה מאד, דבר זה אין לו עסק עם כח-המדמה החס והעז, כי-אם עם החכמה המדיקת. כאן תחל עבודת הרופאים, החסכנים, המודדים, השופטים, וכל החכמים המעשיים.

ב. למעלה מזה, הנבואה ראתה את זרם הקלקלה הגדולה של עבודה-זרה בישראל ומחתה נגדו בכל עז, את הדרת נעם ד' אחד אלהיו ותתארהו בכל יפי וזהר, את ההשחתה של כל הפרעות המוסריות, רצוף דלים, עשק אביונים, רצח ונאוף, חמס ושד, ותמלא רוח אלהים להושיע ולגדר ברום שיח קדש.

ג. השערות הדקות, שמהן מצטרפות עבות-העגלה של החטאת⁴, גידי- החיים הדקים, שמהם ישרגו מזרקי-הדם הגדולים, אלה המה המסתרים הצפונים מעין כל נביא וחווה. המצוות המעשיות כלן ופרטי הלכותיהן, בכל דיוקם הנמרץ, איך בהמשך-הזמן על-ידי קיומם ותלמודם, הרגלם וחבתם, יצא הנעם הפנימי החבוי בהם, וזרם-החיים האלהי הטהור יגרש בעזו את חשכת עבודת-אלילים מבלי תוכל עוד קום, ואיך העזיבה האטית המזלזלת במעשים, בענפים ודיוקים, מפתחת דרך של הרס, מאבדת את הכלים שבם יקלט הרוח העליון, וממילא יצר לב האדם, הדמיון המתעה המלא ציצי זהר מבחוץ ואבק רעל מבפנים, הוא הולך ועולה מאליו, – דבר זה לא נתן לנבואה בכלל, לנבואה של אספקלריא שאינה מאירה. אמנם נתן לנבואתו של משה, אותה הנבואה של פה אל פה⁵, של אספקלריא המאירה⁶, שרק היא יכולה לראות עזם של הכללים ודיקנותם של הפרטים כאחד. אבל לא קם כמוהו "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ד' פנים אל פנים"⁷. והצרכה עבודת הכללים להמסר לנביאים ועבודת הפרטים לחכמים. וחכם עדיף מנביא⁸, מה שלא עשתה הנבואה, בכלי מלחמתה החוצבים להבות אש לבער מישראל עבודת אלילים ולשרש אחרי עקרי ההשפלות היותר גרועות של עשק וחמס, של רצח וזמה, רדיפת שחד ושלמונים⁹, עשו החכמים בהרחבת התורה, בהעמדת תלמידים הרבה ובשנון החקים

הפרטיים ותולדותיהם. "הליכות עולם לו, אל תקרי הליכות אלא הלכות"¹⁰.

ד. במשך הזמן הרב נתגבר עסק החכמים על עסק הנביאים והנבואה נסתלקה, ארכו הימים והכללים החלו להתרופף, נבלעו בהפרטים ולא יראו החוצה. על כן באחרית הימים שצמיחת מהלך שיבת אור הנבואה תתחיל להופיע, "אשפוך את רוחי על כל בשר"¹¹, אז שנאת הפרטים תתגבר, "חכמת סופרים תסרח, ואנשי-הגבול, אלו תלמידי-חכמים שמשימים גבול לדבריהם, ילכו מעיר לעיר ולא יחוננו"¹², – עד אשר לא כפרי-בסר כי-אם כבכורים מלאים טל וחיים יצאו הניצוצות של התחלת אור הנבואה מנרתיקם, וזו תכיר בכללה את גדל פעלת החכמה ובענות צדק תקרא: "חכם עדיף מנביא", "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו, אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף, גם ד' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה"¹³. ונשמתו של משה תשוב להופיע בעולם.

⁴ על-פי ישעיה ה, יח. ⁵ במדבר יב, ח. ⁶ יבמות מט: ⁷ דברים לד, י. ⁸ בבא- בתרא יב. ⁹ ישעיה א, כג. ¹⁰ חבקוק ג, ו. נדה עג. ¹¹ יואל ג, א. ¹² סוטה פרק ט משנה טו [דף מט:]. ¹³ תהלים פה, יא-יג.

2. רות ד, יא

ויאמרו כל-העם אשר-בשער והזקנים עדים יתן ד' את-האשה הבאה אל-ביתך כרחל וכלאה אשר בנו שתיהם את-בית ישראל ועשה-חיל באפרתה וקרא-שם בבית לחם:

3. רמב"ם הלכות יסודי התורה פרק א הלכה י

מהו זה שביקש משה רבינו להשיג כשאמר הראני נא את כבודך, ביקש לידע אמיתת המצאו של הקדוש ב"ה עד שיהיה ידוע בלבו כמו ידיעת אחד מן האנשים שראה פניו ונחקקה צורתו בלבו שנמצא אותו האיש נפרד בדעתו משאר האנשים, כך ביקש משה רבינו להיות מציאות הקב"ה נפרדת בלבו משאר הנמצאים עד שידע אמתת המצאו כאשר היא, והשיבו ברוך הוא שאין כח בדעת האדם החי שהוא מחובר מגוף ונפש להשיג אמיתת דבר זה על בוריו, והודיעו ברוך הוא מה שלא ידע אדם לפניו ולא ידע לאחריו, עד שהשיג מאמיתת המצאו דבר שנפרד הקב"ה בדעתו משאר הנמצאים, כמו שיפרד אחד מן האנשים שראה אחריו והשיג כל גופו ומלבושו בדעתו משאר גופי האנשים, ועל דבר זה רמז הכתוב ואמר וראית את אחורי ופני לא יראו.

4. אורות הקודש א, עמ' רעא, "תכונת הנבואה" - צה

הנבואה היא באה לפרקים, בנבואת הנביאים של הדורות, חוץ מנבואתו של אדון הנביאים משה רבינו ע"ה. בזמן הופעתה מתגלה היא בכל עז הרוחניות, עד שחושי הבשר ותפקידי הגוף והנפש החיונית מתבטלים. אמנם בסילוקה נשארו הרשמים הרוחניים אצורים בנפש, ראויים לסדר על ידם הנהגה ברורה לכל הליכות החיים היותר טובים, על פי המסלה שכבר נסללה על ידי הופעתה של צדקת ד' שבתורה ומוסר המנוחל מדור דורים. והנביא שלא בזמן נבואתו

הוא דוקא מלא איתנות גופנית כמו איתנות נפשית. **החכמים תכונתם אחרת.** ההופעה הרוחנית אינה באה מעולם לידי התגברות עליונה עד כדי הריסות הסדר החמרי, אבל לעומת זה הרוחניות מתמדת היא תמיד, מחלשת היא את הכח החמרי והחיוני במדה ידועה, ומאירה את האור השכלי והמוסרי בשעור ממוצע. כמובן שיש בזה צד עילוי גם כן מפני השמוש המשותף של הכח השכלי והנפשי, ומפני אפשרות התדירות, אבל חסר בו אותו העז, וההופעה הברורה, המגלה את אומץ אלהים, ומגדלת את השלטון של הטוב והקודש על הקיבוץ החברותי.